

از نظر بگذرانیم. این بخش‌ها از ابتدای این مسیر سه ساله تا انتهای خود را در تمامی نسخه‌ها و با کمترین تغییرات حفظ کرده‌اند و در ساده‌ترین تفسیر ممکن می‌توان از آنها به عنوان شأن نزول اولیه طرح، نزدی نفعان و طراحان آن یاد کرد:

۱. تسهیم درآمد حاصل از ترافیک اینترنت

به این موضوع در نسخه اولیه طرح از دو منظر توجه شده است:

- تسهیم درآمد حاصل از تولید و فروش ترافیک میان شرکت ارتباطات زیرساخت و اپراتورهای همراه با پیام‌رسان‌های داخلی
- استفاده از درآمد حاصل از فروش ترافیک خارجی برای توسعه اکوسیستم تولید محتوا و خدمات پایه کاربردی داخلی

با گذشت زمان و تغییر نسخه‌های مختلف طرح، مورد نخست به تدریج از دستور کار خارج و به‌عنوان دستور جلسه پیشنهادی در سال ۱۳۹۹ در شورای عالی پیگیری شد. مورد دوم که به معنای استفاده از منابع مالی شرکت ارتباطات زیرساخت برای تأمین هزینه‌های حمایت از اکوسیستم داخلی است، تا آخرین نسخه طرح یعنی نظام تنظیم مقررات خدمات فضای مجازی، باقی ماند و تا حد شایانی تقویت شد.

بر اساس این نسخه، «بخشی از درآمدهای حاصل از تعرفه مصوب فروش واردات پهنای باند بین‌الملل با تصویب کمیسیون عالی و ابلاغ رئیس مرکز ملی فضای مجازی، در حساب ردیف مستقل بودجه سنوالتی سالیانه کل کشور و به صورت صددرصد تخصیص یافته به نام مرکز ملی فضای مجازی و نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و با پیشنهاد رئیس مرکز ملی فضای مجازی» صرف حمایت از توسعه خدمات شبکه ملی اطلاعات و تولید محتوای داخلی خواهد شد.

۲. نظام‌مند کردن مجوزدهی و فعالیت رسانه‌های

اجتماعی (Social media) خارجی

تا زمان نگارش اولین نسخه طرح در سال ۱۳۹۷، نوعی بلانکلینی و ابهام قانونی و اجرایی نسبت به فرایند اخذ مجوز و الزامات فعالیت پیام‌رسان‌ها و رسانه‌های اجتماعی احساس می‌شد. بر اساس مصوبات شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و سازمان فناوری اطلاعات ایران موظف به تعیین و ایجاد سازگار اخذ مجوز، طراحی و اعمال الزامات حاکم بر آن، برای زیست‌بوم پیام‌رسان‌ها شده‌اند؛ اما این اتفاق عملاً تا اواسط سال ۱۴۰۰ محقق نشد.

از این رو، یکی از ارکان ثابت طرح صیانت از بدو نگارش تا آخرین نسخه پیش‌نویس نظام تنظیم مقررات خدمات فضای مجازی، مشخص کردن اصول حاکم بر نظام فعالیت رسانه‌های اجتماعی خارجی و داخلی در کشور، البته با چاشنی برجسته‌کردن نقش مرکز ملی فضای مجازی است.

در نسخه اولیه طرح، عرضه و ارائه خدمات تمام پیام‌رسان‌های اجتماعی در کشور، مستلزم ثبت در پنجره واحد و مشروط به تأیید هیأت ساماندهی و نظارت است. همچنین هرگونه تلاش اشخاص حقیقی و حقوقی برای «نقض تدابیر مسدودسازی» مانند استفاده از فیلترشکن و VPN، صرف نظر از نوع و نحوه استفاده، جرم‌انگاری گردیده و وزارت ارتباطات به‌طور مستقیم مکلف به کاهش عمده پهنای باند اختصاص یافته به پیام‌رسان‌های خارجی شده است.

در آخرین نسخه طرح که در اسفندماه ۱۳۹۹ در اختیار عموم قرار گرفت، اکثر محدودیت‌های فوق، البته با جمله‌بندی‌ها و تعبیر قانونی به‌روز، پابرجا مانده‌اند. در پیش‌نویس طرح

نظام تنظیم مقررات، از ابزار مالیات بر محصولات خارجی به‌عنوان جایگزینی برای ابزارهای مرسوم اخذ مجوز و مزیت‌بخشی به زیست‌بوم پیام‌رسان‌های داخلی بهره گرفته شده است. علاوه بر این، در اعمال مجازات‌های حساسی مانند تعرفه ترجیحی، خط مشی ترافیک و محدودسازی ارائه خدمت دو فیلترنهادی یعنی کمیسیون عالی تنظیم مقررات مرکز ملی و نظر تنظیم‌گران تخصصی، بر سر راه تصمیمات قرار داده شده است که اقدامی روبه جلو و تحسین‌برانگیز به نظر می‌رسد.

به هر روی، تدارک فرایندهای مبتنی بر تصمیم‌گیری جمعی در شرایطی که اولویت با نظر نمایندگان نهادهای تنظیم‌گر تخصصی باشد، در مقایسه با واسپاری صرف تصمیم‌گیری به یک فرد خاص، مثلاً دبیر شورای عالی یا تکلیف مستقیم در قانون، مشابه تکلیف اعمال خط مشی ترافیک به وزارت ارتباطات در نسخه اولیه طرح، انعطاف‌پذیری و چابکی تصمیمات را در این سطح به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد.

۳. مدیریت گذرگاه ایمن مرزی یا درگاه ورود و خروج

پهنای باند به کشور

سپردن مالکیت و اجازه بهره‌برداری از گذرگاه‌های ایمن مرزی به ستاد کل نیروهای مسلح، محور اصلی درون‌ماندگاری طرح صیانت از بدو نگارش تا آخرین نسخه است. در پیش‌نویس ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی، تصمیم‌گیری درباره حدود اختیارات وزارت ارتباطات در زمینه بهره‌برداری از درگاه‌های ورود و خروج کشور نیز منحصرأ به ستاد کل نیروهای مسلح سپرده شده است.

در پیش‌نویس بهمن ۱۳۹۹، تشکیل کارگروهی به ریاست دبیر شورای عالی فضای مجازی جهت مدیریت گذرگاه ایمن مرزی پیشنهاد شد. البته نظام دسترسی، تکالیف و صلاحیت‌های دستگاه‌های مرتبط در گذرگاه‌های مرزی و آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای مصوبات کارگروه، مبتنی بر سیاست‌های مصوب شورای عالی فضای مجازی است و به پیشنهاد ستاد کل نیروهای مسلح با هماهنگی کارگروه، ظرف مدت ۳ ماه به تصویب کمیسیون عالی خواهد رسید. در این بخش، با وجود تعدیل و تشریح اختیارات تام‌سپرده شده به ستاد کل نیروهای مسلح در نسخه آخر، همچنان مسئولیت و محوریت تصمیم‌گیری برای این نهاد در نظر گرفته شده است و عملاً تصمیم‌گیری در کارگروه مذکور نیز به نفع نهادهای انتصابی خواهد بود.

۴. تقویت نقش شورای عالی فضای مجازی در نظام

حکمرانی فضای مجازی کشور

به رغم تفاوت‌ها میان انواع معماری نسخه‌های مختلف طرح صیانت، اصرار بر تقویت نقش، جایگاه و دامنه اختیارات مرکز ملی و شورای عالی فضای مجازی، حلقه اتصال قدرتمند این نسخه‌های در ظاهر متفاوت است و صرف‌نظر از شدت و ضعف و ریزدانی پرداختن به اجزا، همگی بر اصل آن اتفاق نظر دارند.

نکته شایان توجه در این زمینه، به رسمیت شناختن نهادهای تنظیم‌گر تخصصی در نسخه اخیر (نظام تنظیم مقررات) است. ابتکاری که مفهوم معماری چندلایه را با ترسیم مرزی شفاف میان تنظیم‌گری و مقررات‌گذاری در سطح خرد، یعنی مواجهه مستقیم با کسب و کارها یا کاربران و فرماندهی و خط‌مشی‌گذاری در سطح کلان مورد نظر قرار می‌دهد.

قلمروی هر یک از مسائل و دغدغه‌های یاد شده در جایی مشخص می‌شود که تلاش برای گنجاندن آنها در یک پیش‌نویس قانونی واحد و تعیین تکلیف آنها به صورت یکجا،

طرح حمایت از حقوق کاربران و خدمات پایه کاربردی فضای مجازی به توضیح دامنه اختیارات کمیسیون عالی و ترکیب پیشنهادی جدید آن اختصاص پیدا کرده است